

АЛМИР БАШОВИЋ

КРЕКЕТАЊЕ

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ ТУЗЛА
(БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА)

СРЕДА, 23. ЈУН

ALMIR BAŠOVIĆ

RIBBIT

NATIONAL THEATRE TUZLA
(BOSNIA AND HERZEGOVINA)

WEDNESDAY, 23RD JUNE

MI
SE
NAVALJUJE

GOM
S. E.

ORATIS

Режија: АЛЕШ КУРТ
Драматург: КЕМАЛ БАШИЋ
Сценографкиња: САБИНА ТРНКА
Костимографкиња: ВЕСНА ТЕОДОСИЋ
Видео пројекције: СЕЛИМ АХМЕДИЋ
Аутор композиција: ЗЛАТАН БОЖУТ
Кореографкиња: АМИЛА ТЕРЗИМЕХИЋ

Direction: Aleš Kurt
Dramaturge: KEMAL BAŠIĆ
Set design: SABINA TRNKA
Costume design: VESNA TEODOSIĆ
Video projection: SELIM AHMEDIC
Original music: ZLATAN BOŽUT
Choreographer: AMILA TERZIMEHIĆ

Улоге

ЕЛВИС ЈАХИЋ
СИНИША УДОВИЧИЋ
НЕДИМ МАЛКОЧЕВИЋ / ХАСАН СУШИЋ
ЕЛМИР КРИВАЛИЋ
ЈАСМИНА ДЕДИЋ ИБРИЋ
ЈАСМИНА ИБРАХИМОВИЋ
ЛУКА СПАСОЈЕВИЋ
СЕЛМА ГУСИНАЦ
САМИНА МУЈКАНОВИЋ

Cast

ELVIS JANIĆ
SINIŠA UDOVIČIĆ
NEDIM MALKOČEVIĆ/HASAN SUŠIĆ
ELMIR KRIVALIĆ
JASMINA DEDIĆ IBRIĆ
JASMINA IBRAHIMOVIĆ
LUKA SPASOJEVIĆ
SELMA GUSINAC
SAMINA MUJKANOVIĆ

Представа траје 1 сат и 45 минута

The play is 1 hour and 45 minutes long

ПИСАЦ

Пречесто као култура заборављамо важност драмског текста... Мислим да публика пуно лакше комуницира с домаћим драмским текстом, јер то је заправо оно што аутор дијели, као члан једне друштвене заједнице, са својим суграђанима. Због тога мислим да не можемо прецијенити значај домаћег драмског текста и јако ми је драго да овај мој комад јесте и позив да се вратимо ономе што имамо као култура... А ја мислим да и те како имамо добрих драмских аутора, само због нечег радије играмо лоше естонске драме него пристојне босанске.

(...) Мислим да је ово представа која ће заправо помало збунити, помало насмијати, помало растужити, али ће понудити једно суштински битно искуство – шта је то позориште као умјетност. Корона нам је показала и нажалост дала додатна значења овој драми – да је човјек прије свега биће сусрета, да је људски сусрет нешто непоновљиво и да на томе почива суштински дефинирање човјека као бића. Ништа не може замијенити оно што је позориште одувјек имало, а то је непосредни сусрет колектива глумаца и колектива публике.

Алмир Башовић (Сарајево, 1971)

Дипломирао, магистрирао и докторирао на Одсеку за компаративну књижевност и библиотекарство Филозофског факултета у Сарајеву, где предаје као ванредни професор. За свој педагошки и научни рад на Академији сценских умјетности у Сарајеву добио је Награду „др Разија Лагумџија“. Објавио је преко педесет стручних чланака и студија у различитим часописима, зборницима и књигама. Учествовао је у приређивању зборника *Драма и вријеме* (Добра књига, Сарајево 2010) и *Животи, нарашће сјећање: проф. др Нирман Морањак-Бамбураћ* (Филозофски факултет, Сарајево 2017). Објавио је стручне књиге о драми и позоришту *Чехов и простор* (Стеријино позорје, Нови Сад 2008; словеначко издање: Књижница МГЛ, Љубљана 2013) и *Маске драмској субјекти* (Vuubook, Сарајево/Загреб 2015).

Аутор је пет позоришних комада који су превођени на десетак језика, извођени су у Сарајеву, Бечу, Брну, Београду и Скопљу. Књиге драма: *Привиђења из сребреног вијека* (Око, Сарајево 2004), *Visions de l'age d' argent / RE: Pinocchio* (Theatroom noctuabundi, Париз 2008) и *Четири и по драме* (Connectum, Сарајево 2018). За драму *Привиђења из сребреног вијека* добио је награду на Фестивалу бх драме у Зеници, а драма је у избору Европске театарске конвенције (ЕТЦ) уврштена међу 120 најбољих савремених европских комада.

Радио је као драматург на више представа у Народном позоришту у Сарајеву, био је селектор и члан жирија на фестивалима у Јајцу, Сарајеву, Брчком, Скопљу, Новом Саду.

Уредник је књижевног часописа *Животи*.

РЕДИТЕЉ

Алеш Курт гради свет унутрашњости савременог човека, који је на познат начин затрпан гомилом сувишних информација, махнит, дезоријентисан, конфузан, али, на срећу, још увек кадар да покуша потражити спас. А са спасом се зна како иде; мора

се умрети да би се поново живело, искушење, прелазак на други с(в)ет, трансформације, све то увек изискује посебну врсту инвестиције, редитељ нам то без двоумљења сипа у лице са сцене. Пут ће сигурно бити забаван и напоран. Изи је душа овог комада, на један начин срце театра (а негде и Босне и Херцеговине), и у најкраћем нешто попут Роси де Палме, само смештене у позоришни контекст (игра је изврсна Јасмина Дедић Ибрић), на пут зато и носи храну и храни све који јој се на путу нађу, креће без страха, решена да помогне, на један начин већ – спасена.

Курт отвара сцену тако да делује на више планова, самим жестоким темпом игре уводи вас у причу у споју духовитости и ироније која је сечена егзистенцијалистичком муком. Башовићев комад на више нивоа црпе значење из историје литературе и драме, а редитељ ствара представу у којој истовремено има нечега гољевског и нечега од атмосфере филма *Деликатесна радња*. Између муке и помало бизарне заводљивости.

Курт и каже да је ово комад о љубави према театру, да је то једна од ствари због којих цени Башовића као аутора, као и да он сам, из тренутка у ком је, у театру пре свега види љубав, у њеним разним облицима. Ако говоримо о љубави за театар, поменућу да је једна од Башовићевих студија *Чехов и простор*.

Наташа Гвозденовић
(Време, 25. март 2021)

Алеш Курт (Зеница, 1965)

Режију је дипломирао на ФДУ Београд 1992. Пре тога похађао је Прву гимназију у Сарајеву. У родној Зеници поставља комаде *Паг* и *Macblettes*. Својим првим филмским делима публици се представио још на самом почетку деведесетих година, у жеку ескалације ратног стања на Балкану, а потом је неколико година живео у иностранству. Његова филмска и позоришна остварења углавном се одликују друштвено ангажованом и социјалном тематиком. Аутор је филмова и серијала: *Источно од истока* (1990, режија и сценарио), *Проклећа је Америка* (1992,

један од режисера и сценариста), *Лушкоказ* (2001, режија), *Роло Косџер* (2008, режија), *Хранољуџици* (2009, режија), *Акумулаџор* (2011, режија и сценарио), *Јајпа и Сија* (2013, режија и сценарио), *Тот је био врео* (2014, један од сценариста). Аутор је и неколико документарних филмова, попут остварења *Шџа се десило са мојим пријатељима* (1995), *Порџреџ редџџеља* (1998), *Бахџало гром* (2003) и *Среџан џуџ, бубамаро* (2004).

Алеш Курт је и истакнути позоришни редитељ и текстописац. Неки од његових запаженијих наслова укључују драмска остварења *Сџој-машина*, *Дијалоџ у џаклу*, *Пуџање душе*, *Каџ би ово била џредсџава*, *Орландо Фуриозо*, *Балкански џаво срам* и *Једваносимсобоакаломисџобо*. Осим ауторских представа, режира и театарске класике попут Шекспира, Булгакова (*Мајсџор* и *Марџариџа*)... Последњих година је директор култног Сарајевског ратног театра (САРТР). Покренуо је и Апарат Театар где ствара представе за дечју публику. Године 2015. био је један од покретача и организатора сарајевског Фестивала уличне умјетности (ФУУ), који је замишљен као мултимедијални уметнички фестивал који уметност приближава грађанству. Добитник је више признања за ауторска остварења на филму и у позоришту. На пример, његова хит-представа *Једваносимсобоакаломисџобо* проглашена је најбољом на 17. Фестивалу босанскохерцеговачке драме.

КРИТИКА

(...) Код Аристофана, присуствујемо комичној потрази коју предузима Дионис, митски творац театра: наиме, у часу највеће кризе града Атине, у сумрак Пелопонеских ратова, дотични бог, са слушаваши савете Херакла, полази на онај (загробни) свет праћен робом Ксантијом (својим комичним двојником), како би одатле довео модерног „мага драме“ Еврипида као спасиоца атинске државе и њених вредности.

Аутор *Крекеџања* преокреће „наглавачке“ ову поставку: иницијатор путовања у подземни свет је продуцент Талије, „власник позоришне умјетности“, који се, забринут за опстанак свог театра (мало новца, али и никаква посета!), не успевши да химнама и молитвама са сцене призове бога Диониса у помоћ, заједно са

суфлерком Изџ, својеврсном фигуром простосрдачне бистрине и сирове осећајности – а нимало охрабрен саветима меланхоличног и фрустрираног (драмског) Писџа – отискује на путовање у подземни свет, како би лично убедио божанство да спасе саму

институцију позоришта. Овакво привидно „снижавање амбиције“ (спасти не читаво друштво, већ само позориште) представља вишеструко лукави парадокс. Сугеришући, с једне стране, да природу и општу функцију данашњег театра не одређују интелектуалци, већ бизнисмени, Башовић истовремено показује и да су песници (редитељи, извођачи... ставите по вољи), дакле, „творци значења“, умногоме сами одговорни за кризу/парализу позоришта, те да се неизвесни спас мора потражити у повратку коренима самог феномена – које тек симболише фигура Диониса. На самом почетку потраге, наиме, поменути (у позоришном контексту маргинализовани) Писац каже: „Шта ће вама драма? Ви продајете причу о постдрамском театру. Дионизу је требало пар стољећа да од рапсода, дакле приповједача, направи глумца. Вама је пошло за руком да за свега неколико година од глумца направите приповједача.“

Отуда се и највећи део потраге/путовања дуета Талије-Изи одвија у сенци питања „Кома је потребна драма?“, док се, паралелно, ово путовање предочава кроз низ ситуација које откривају да је драма – драма као Игра, узбуђење, преступ и емпатија – присутна свуда – осим на позоришној сцени. У служби таквог указивања су и урнебесни моменти апсурдног хумора у призорима преласка „наплатне рампе“ у загробни свет (везе с „подземљем“ су пожељне, кредитне картице се не примају), али и бриљантна секвенца „квиза-загонетки“ које актери морају разрешити да би ушли у Хад – квиза који представља сатирични коментар читаве повести театра.

А једини одговор који нуди Башовићево забавно али и узнемирујуће путовање кроз жанрове (од водвиља, преко ироније, до гротеске), јесте сугестија да се „дух Диониса као услов истинске позоришне Игре“, не може пронаћи ни на овом ни на оном свету, ни у ритуалу нити у „дискурсу“, већ у непрестаном трагању и преиспитивању. А у таквом трагању, испоставља се, истински протагонист није Талије, фигура (позоришне) моћи, нити Писац, заступник себичне и отуђене „инспирације“ – већ Изи, заступница ирационалног, принципа рађања и давања.

Светислав Јованов
(Нова.рс, 16. 3. 2021)

(...) Куртова редитељска рјешења на нивоу сценског простора омогућавају представи да се свако мало изврне у властити аутокоментар, другим ријечима, да буде бескрајно сложен механизам који се из сцене у сцену склапа и расклапа, остајући притом органски цјеловит и виталан процес управо зато што је аутореференцијални модус представе о представи, позоришта о позоришту досљедно доведен до максимума. Тако се у представи тематизирају и износе на видјело редитељеве сугестије, глумци играју „вјежбање“ сцене која је малоприје изведена, а представа завршава позивом публици да преко позорнице прође на стражњи излаз из позоришта и услика се са Талијем и Дионизом.

У свијету мртвих, како нам га је предочила ова представа, књиге лете са свих страна као балистика, ликови изненада излијећу из креденаца и ормара, маше се сјекирама, скаче се вратоломно, одјекују крикови и рика пробуђеног Диониза, Харон рецитира Тому Бебића, троглави Кербер лаје на мртваце, један самоубица носи у кеси своје органе, наркоман продаје гумену лопту, група рудара изгубљено протрчава сценом, позорница се свако мало преображава тако да под плафоном једног позоришта настају три или четири грађевине са својом осебујном архитектуром, а суфлерка Изи залихом воћа у својој торби покушава нахранити читаву популацију мртвих, јер она је некаква богиња Деметра, отјеловљење симбола плодности, која на почетку представе драмским текстом хлади своје међуножје. Имајући све ово у

виду, нема нимало сумње да је *Крекетање* представа која на не-свакидашње узбудљив начин располаже сценским простором, реквизитом и сценографским материјалом, али и оживљава сва кључна значења драмског текста.

Матија Бошњак
(*Ослобођење*, 18. 3. 2021)

Комад *Крекетање* текстуално одбацује и негира комерцијалне и тезгашке пороке у позориштима који глумачке изведбе претварају у фигуративно кретање: блебетање текста без сврхе и не-артикулисано излагање емоција. Аутор комада, Алмир Башовић се послужио Аристофановим *Жабима* као историјски важним дјелом о књижевној естетици, узимајући за основ исту радњу: путовање у Хад у потрази за спасом, у Аристофановом случају славе Атине којој је потребан квалитетан поета каквог нема међу живима, а у Башовићевом позоришта које је толико дубоко у „дуговима“ да га само божанска сила може спасити. Диониз, бог плодности, весеља и вина је постављен на важну функцију у обје драме, у *Жабима* је протагонист који жели зауставити квалитативну декаденцију Атине, а у *Крекетању* постаје циљ потраге. Опсесија Дионизом као јединим излазом је својеврсна критика данашњем театру.

А најоштрије критике се налазе у репликама које с намјером звуче конверзацијски, необавезно, те неријетко и комично што је обиљежје и самог Аристофана; а не наредбодавно и наглашено. Драматург Кемал Башић је стилски одмјерено обликовао кључне идеје важне публици, а редитељ Алеш Курт се за емотивни набој мање користио самим текстом, већ је уступио простор другим језицима театра.

Курт је темама својих представа несегично давао театру моћ да упути размишљање и дјеловање публике на ствари које су тренутно приоритетне. Недавни примјер су двије последње представе: *Bullying connection*, која жели олакшати процес говора о искуству жртава насиља; те *Ништа нас не смије изненадити* уз слоган да „позориште мора спремити народ“ на све промјене, актуелно алудирајући на неисцрпан цват пандемије. Стога, ништа другачије нисмо могли очекивати ни Куртовим избором *Крекетања*

чију суштину маркетиншки одлично презентује сам плакат с фотографијом реновирања Народног позоришта у Тузли из педесетих година прошлог стољећа. Није случајно да се представа изводи у Тузли, на мјесту првог босанскохерцеговачког позоришта, као ни информација да ће прво репризно извођење представе бити на Свјетски дан театра, 27. марта.

За разумијевање важности и хитности путовања на онај/други свијет глумачки ансамбл мора максимално чулно ангажовати публику да се сконцентрише на динамични, хаотични и скоро психоделични концепт *Крекетшања*. Истрајност Талија и Изи у потрази за Дионизом, којег они називају богом позоришта, има или призивак посљедње опције спасења позоришне умјетности из „гована/дугова“ или, као што Талије више пута понови, призивак „маркетиншког трика“ за куповину интереса друштва. Јасмина Дедић Ибрић и Сениша Удовичић својом симпатичном, мјестице намјерно смотаном и емотивно шареном изведбом освајају подршку публике у својој намјери, као што то увијек успјешном и препознатљивом презентацијом хумора чини лик Самоубице, којег тумачи изванредни Недим Малкочевић.

Шејла Џиндо
(*drama.ba*, 22. 3. 2021)

WRITER

ALMIR BAŠOVIĆ (SARAJEVO, 1971)

He received his bachelor's, master's, and doctoral degrees from the Department of Comparative Literature and Librarianship at the Faculty of Philosophy in Sarajevo, where he teaches as an associate professor. For his pedagogical and scientific work at the Academy of Performing Arts in Sarajevo, he received the Dr. Razi Lagumdžija Award. He has published over fifty professional papers and studies in numerous journals, anthologies, and publications. He participated in the preparation of the collections of papers *Drama and Time (Dobra knjiga, Sarajevo, 2010)* and *Life, Narrative, Memory: Prof. Dr. Nirman Moranjak-Bamburać (Faculty of Philosophy, Sarajevo, 2017)*. He has published books on drama and theater: *Chekhov and Space (Sterijino Pozorje, Novi Sad, 2008; Slovenian edition: MGL Library, Ljubljana, 2013)* and *Masks of the Dramatic Subject (Buybook, Sarajevo and Zagreb, 2015)*.

He is the author of five dramas that have been translated into a dozen languages and performed in Sarajevo, Vienna, Brno, Belgrade, and Skopje. He published drama collections: *Apparitions from the Silver Age (Oklo, Sarajevo, 2004)*, *Visions de l'age d' argent / RE: Pinocchio (Theatroom noctuabundi, Paris, 2008)* and *Four and a Half Dramas (Connectum, Sarajevo, 2018)*. He received an award for the drama *Apparitions from the Silver Age* at the Festival of B&H Drama in Zenica, and the play was included in the selection of the European Theater Convention (ETC) as one of the 120 best contemporary European plays.

He worked as a playwright on several productions at the National Theater in Sarajevo and was a selector and a jury member at festivals in Jajce, Sarajevo, Brčko, and Skopje.

He is the editor of the literary magazine *Život*.

DIRECTOR

ALEŠ KURT (ZENICA, 1965)

Graduated theatre direction from the Faculty of Dramatic Arts in Belgrade in 1992. Before that, he attended the First Sarajevo Gymnasium. In his hometown, he directs plays *The Fall* and *Macblettes*. He started directing

films in his twenties, during the Balkan wars, before spending several years abroad. His film and theatre productions are often socially engaged and cover different social issues. He is the author of the following films and TV shows: *East of East* (1990, director and screenwriter), *Damned America* (1992, one of the directors and screenwriter), *Puppet Show* (2001, director), *Rollocoster* (2008, director), *Food Lovers* (2009, director), *Car Battery* (2011, director and screenwriter), *Jana and Cuttlefish* (2013, director and screenwriter), and *The Cannon Was Red Hot* (2014, one of the screenwriters). He is also an author of several documentary films, such as *What Happened to My Friends* (1995), *A Portrait of the Director* (1998), *Bahtalo Drom* (2003), and *Farewell, Lady Bug* (2004).

REVIEWS

(...) Kurt's directing solutions at the level of the stage space enable the play to turn, from time to time, into its self-commentary; in other words, to be an infinitely complex mechanism that folds and unfolds from one scene to the next, while remaining an organically complete and vital process. This is possible because the self-referential mode of the play-about-a-play, a theater-about-a-theater is consistently brought to its maximum. Thus, the play portrays and presents the director's enviable suggestions, the actors put on a "rehearsal" of a scene that was just performed, and the play ends with an invitation to the audience to walk across the stage to the back exit of the theater and take pictures with Thalius and Dionysus.

Matija Bošnjak (*Oslobođenje*, 18th March 2021)

(...) In Aristophanes' comedy, we witness the comic search undertaken by Dionysus, the mythical creator of the theater: namely, during the greatest crisis in Athens, at the twilight of the Peloponnesian Wars, this god listens to Heracles, and goes to the (other) world together with Xanthias (his slave and comic double), to bring the modern "drama mage" Euripides back as the savior of the Athenian state and its values.

The author of *Ribbit* turns this setting upside down: the initiator of the journey to the underworld is the producer Thalius, the "owner of theatrical art", who, worried about the survival of his theater (small income and no audience!), fails lure god Dionysus in using hymns and prayers from the scene, together with the prompter Izzy, a figure of clarity and

sensibility. After not being encouraged by his melancholic and frustrated (drama) Writer, he embarks on a journey to the underworld to personally convince the deity to save the theater institution. The process of seemingly "lowering the ambition" (not to save the entire society, but only the theater) is a cunning paradox on several levels. Suggesting, on the one hand, that the nature and general function of today's theater are not determined by intellectuals, but by businessmen, Bašović also shows that the poets (directors, performers, fill in the blank), "the creators of the meaning", are largely responsible for the crisis/paralysis of the theater and that uncertain salvation must be sought in returning to the roots of this phenomenon itself – symbolized by the figure of Dionysus. At the very beginning of the search, namely, the aforementioned Writer (marginalized in the theatrical context) says: "Why do you need the drama? You are selling a story about post-drama theater. It took Dionysus a couple of centuries to turn a rhapsodist, a narrator, into an actor. You managed to turn an actor into a narrator in just a few years."

Svetislav Jovanov (*Nova.rs*, 16th March 2021)

(...) To understand the importance and urgency of traveling to the other world, the ensemble of actors must engage the audience in the most sensual way possible to concentrate on the dynamic, chaotic, and almost psychedelic concept of *Ribbit*. The perseverance of Thalius and Izzy in their search for Dionysus, whom they call the god of theater, has either the tone of the last option of saving the theatrical art from "shit/debts" or, as Thalius repeatedly repeats, the sound of a "marketing trick" to buy into the society's interests. Jasmina Dedić - Ibrić and Siniša Udovičić use their cute, somewhat deliberately clumsy, and emotionally colorful performance to win the audience over in their intention, and the same is repeated by the character of Suicide, portrayed by the extraordinary Nedim Malkočević who uses a successful and recognizable presentation of humor.

Šejla Džindo (*drama.ba*, 22nd March 2021)